

Орест ЛИЛЬО

кандидат мистецтвознавства,
Український католицький
університет (Львів)

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ МОНУМЕНТАЛЬНОГО ЖИВОПИСУ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ТРАДИЦІЇ У ЛЬВОВІ ХVІІІ СТ.

Вагомий внесок у розвиток монументального живопису Львова належить майстрам з Центральної Європи. В місті другої третини ХVІІІ ст. одним з перших представників сакрального фрескового малярства західноєвропейської традиції пізнього бароко можемо вважати Джузеппе Карло Педретті, що походив з Болоньї. Він навчався в академії Св. Климента і був учнем відомого болонського майстра Марко Антоніо Франческіні: віце-президента цього навчального закладу [1].

Маляр розпочав працювати у тогочасній Речі Посполитій біля 1694 р. [2]. Д. Педретті прославився фресковими розписами інтер'єрів костелів, зокрема тими, які він виконав у храмі львівських кармелітів: Святи Тереза, Ян від Хреста, образ неба з Святою Трійцею, постаттями ангелів і херувимів [3]. Ще одним твором Д. Педретті був образ блаженного Яна з Дуклі у костелі бернардинців у Львові [4]. З інших робіт майстра відомий портрет волинського воеводи Северина Жевуського [5]. Після закінчення робіт у 1732 р. Д. Педретті забрав з собою молодого монаха Бенедикта Мазуркевича [6]. Очевидно, керівництво монастиря бернардинців вирішило мати власного професійного маляра, що в майбутньому міг розписувати інтер'єри храмів.

Після свого повернення до рідного міста, Бенедикт Мазуркевич у 1738–1740-х роках разом з львівськими майстрами А. Бартницьким [7]. П. Срочинським [8] і П. Волінським [9] виконав поліхромію костелу львівських бернардинців [10]. Б. Мазуркевич – проєктант фрескової декорації храму. Ці малярі значно змінили вигляд інтер'єру костелу виконавши фігурні сцени: “Св. Франциск Серафіцький”, “Ангели”, “Св. Трійця і Св. бернардинці” [11]. Б. Мазурке-

вич – автор образів у вітарях: “Св. Ян Капістран” і “Св. Петро з Алькантари” та фресок “Бичування Христа”, “Св. Франциск”, “Св. Ієронім” у каплиці кладовища біля цього ж костелу.* Якуб Срочинський відомий своїми роботами у костелі і монастирі оо. бернардинців в Сокалі. 14 травня 1745 р. з ним підписано контракт на малярські роботи в захристії і верхній частині вежі їхнього костелу [12].

Серед співвітчизників Д. Педретті, які працювали у Львові, треба назвати Антонія Тавеллі [13], запрошеного львівським архієпископом В. Сераковським [14]. Як зазначав польський дослідник Ф. Яворський, майстер не мав зі собою матеріалу, потрібного для роботи у львівській латинській катедрі, тому В. Сераковський забезпечив його усім необхідним. Маляр довгий час мешкав на правах гостя у резиденції архієпископа в Дунаєві [15]. У 1771 р. А. Тавеллі намалював в катедрі образ “Вознесіння Богородиці” на заслоні головного вітаря [16]. Окрім робіт в костелі, маляр зобов'язався розмалювати каплицю, а також кімнату архієпископа в його резиденції [17]. У 1770 р. А. Тавеллі був одним з авторів поліхромії костелу в Наварії, поблизу Львова [18].

З-поміж інших майстрів-іноземців, що прибули до Львова, слід назвати Франциска Екштейна і його сина Севастяна. У своїх працях вони опиралися на німецько-австрійські зразки. Сам Ф. Екштейн був спроваджений до Львова з Брно (Моравія) єзуїтами, для яких разом з сином виконав поліхромію їхнього костелу [19]. Роботи у єзуїтському храмі Ф. Екштейн розпочав із запізненням через конфлікт з місцевим цехом, на захист якого виступив львівський єпископ Самуель Гловінський [20]. Однак, майстер все ж взявся за виконання замовлення в 1740 р. [21]. Ф. Ек-

* Втрачені.

штейну належать символічні композиції на склепінній головній наві, що пояснювали завдання ордену єзуїтів в світі: довкола земної кулі з континентами – Європою, Азією, Африкою зображені представники різних народів, “Католицький єпископ, що проповідує”, “Св. Павло – апостол народів”, “Св. Петро”, “Ісус Христос передає Св. Петру ключі від царства небесного”, “Св. Петро оздоровлює хворих”. В каплиці колегіуму Ф. Екштейн зробив розписи з п’яти композицій, присвячених історії костелу та монастиря єзуїтів: “Затвердження папою Павлом III статуту ордену єзуїтів”, “Св. Станіслав Костка, який втікає з Відня від переслідувань свого брата, віддаючись під опіку Богородиці”, “Заснування Єлизаветою Сенявською львівського монастиря єзуїтів”, “Св. Ігнатій Лойола і Св. Станіслав Костка перед Ісусом Христом” [22]. Окрім цього, на восьми пілястрах було зображено багатий рослинний орнамент з елементами виноградних грон і груш, а також портрети добродійників монастиря – Станіслава Яблоновського, Герорґія Дзедушицького, львівського архієпископа Яна Дмитра Соліковського, а Є. Сенявську намальовано у світському і монашому вбранні [23].

Після смерті Ф. Екштейна у 1741 р. подальшу роботу продовжив його син Севастьян*, який приїхав до Львова разом з дружиною Христіною з Штицигерів [24]. Севастьян виконав фрески над хорами – постать “Св. Ігнатій Лойола”, а в бічних навах – “Чудеса святих єзуїтського ордену” [25]. У 1742 р. він взявся за декорацію захристії у львівських бернардинців, а на ганку намалював сюжет “Тріб Господній” [26]. Від 1742 р. відомостей про нього у Львові не знаходимо.

Поряд з Екштейнами працював інший майстер з Брно Юзеф Маєр [27]. У 1743 р. він одружився з Францискою Бернштайн у львівському костелі Марії Сніжної. Свідком на шлюбі був скульптор С. Фесінгер [28]. У 1747 – 1748-х роках Ю. Маєр виконав декорації в костелі Св. Мартина у Львові [29], зокрема, у притворі – зображення “Богородиці”, а на склепінній головній наві “Св. Мартина”, “Воскресіння Ісуса Христа”, “Мойсея” постаті святих і ангелів. На замовлення францисканців майстер разом з братом Франциском за 16 тис. зл. у 1753–1755-х роках працював над фресковою декорацією костелу Св. Хреста у Львові** [30]. Ю. Маєр відомий своїми працями не лише у місті, але й далеко поза його межами.

З решти маловідомих львівських майстрів середини XVIII ст. століття слід назвати також Петра Вітаницького, який у 1765 р. був свідком при одруженні львівського архітектора Клеменса Фесінгера

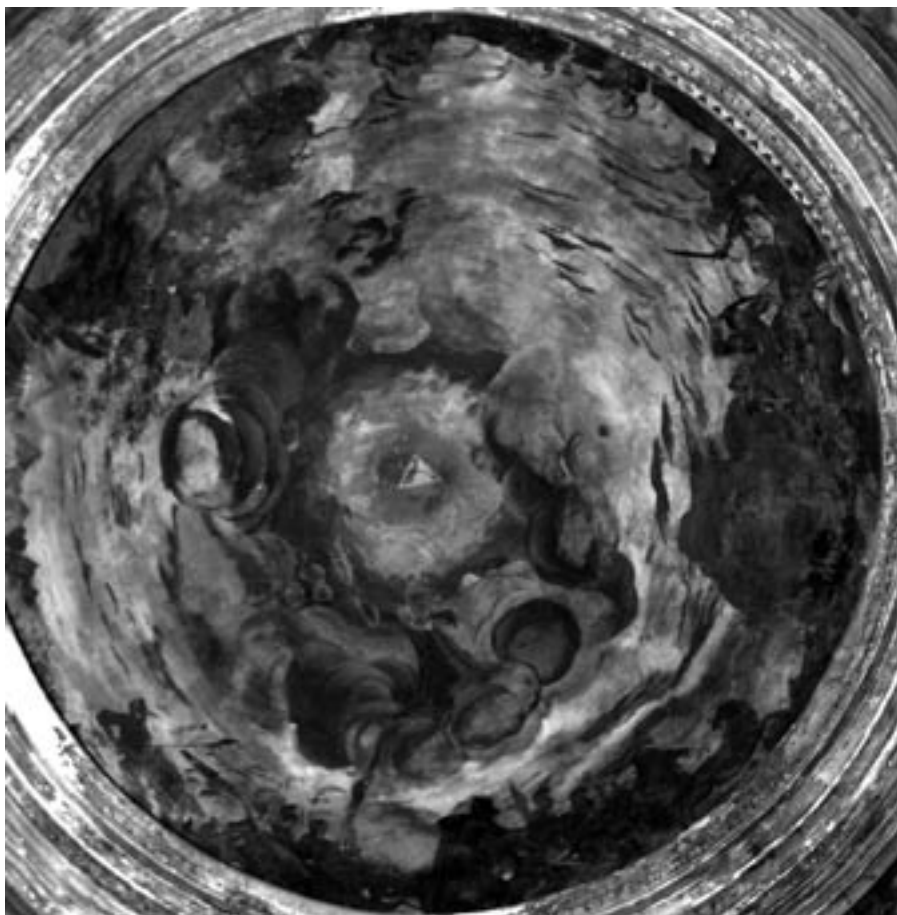
[31]. У 1766 р. майстер разом з іншими малярами: Даміаном Українським з Підгірців, Костянтином, Миколою з Жовкви, якимось Войціхом і Бургілевичем взяв участь у малярському оформленні парафіяльного костелу в Підгірцях [32]. У Національному музеї у Львові зберігається ікона “Благовіщення” з 1750 р. авторства П. Вітаницького. Як монументаліст, він працював також над декорацією Миколаївської церкви у Крехівському монастирі (1776) [33]. У 1776 р. П. Вітаницький виконав малярські роботи у львівському соборі Св. Юра, де за образ Ісуса Христа отримав 21 зл. [34].

Серед львівських малярів монументального живопису XVIII ст. найбільшої слави серед сучасників досягнув Станіслав Строїнський, який зумів своїм талантом перевершити інших митців. С. Строїнський народився близько 1719 р. у Львові. Він був сином Юзефа і Катерини з Хировських Строїнських [35]. Його батьки не вважалися заможними людьми, тому він навчався у школі, до якої ходили діти всіх станів, але науку малярства розпочав з 16 років [36]. Його подальша освіта залишається до кінця не з’ясованою. Оскільки батьки майстра не мали можливості оплатити витрати на навчання, самотужки він не досягнув би такої майстерності. З. Горнунг висловив припущення, що Строїнський навчався у майстерні Франциска Екштейна, а після смерті майстра у його сина Севастьяна [37]. Можливо, що С. Строїнський здобув освіту в Римі [38], але серед майстрів, які навчалися у римській Академії Св. Луки, вказується лише його син Антоній [39]. Якщо С. Строїнський і навчався у Римі, що на той час вважався мистецькою метрополією Європи, то він мусив про це десь згадати. Так чи інакше джерельних підтверджень про можливу освіту маляра у Римі наразі не вдалося виявити. Можна висловити припущення, що С. Строїнський вчився також у вже згаданого вище львівського монаха-бернардинця Б. Мазуркевича [40]. 24 липня 1740 р. в костелі Марії Сніжної у Львові відбувся шлюб С. Строїнського з Терезою Шепелінською, донькою львівських міщан Матеуша і Барбари. У цьому шлюбі народились дві доньки – Катерина і Констанція та син Антоній [41]. Загалом, С. Строїнський був одружений тричі: з другою дружиною Агатою Кадохувною він мав сина Людвіка, а у 1771 р. взяв шлюб третій раз. Його обраницею стала Вікторія Струсувна з Хорошевських з якою мав сина Антонія і чотирьох доньок [42].

Коли майстер розпочав свою мистецьку діяльність, докладно не відомо. Найраніша праця С. Строїнського у Львові – фрески в костелі львів-

* Докладніше про нього див.: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających malarze, rzeźbiarze, graficy.* – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1975. – Т. 2. – D-G. – S. 155-156.

** Костел був зруйнований у 1848 р.

Фрагмент розписів у костелі Кармелітів Босих у Львові (сучасна церква Св. Михайла). Автор – Джузеппе Карло Педретті. 1731–1732 рр.

ських бернардинців [43]. Майстер виконав їх у 1746 р. безкоштовно, очевидно, так своєрідно віддячив монахам за своє навчання. Між 1744–1750-м роком він працював над поліхромією каплиці Святого Причастя катедрального костелу в Перемишлі виконавши сцени “Причащення Апостолів” і “Умивання ніг”. Окрім них, на склепінні костелу були чотири менші композиції: “Благовіщення”, “Зустріч Св. Марії та Св. Єлизавети”, “Заручення Марії”, “Проповідь дванадцятилітнього Ісуса в храмі” [44]. На 1750 – 1751-ті роки припала поліхромія львівського костелу Марії Сніжної, де над великим вітварем майстер зобразив три фігури, що символізували “Віру”, “Надію” і “Любов”, а також “Богородицю, короновану Богом Отцем і Сином, які підносяться у хмарах в оточенні Святого Духа і ангелів” [45]. Сюжет головного склепіння нави складався з образу Мадонни на земній кулі світу, перед якою на колінах стоять святі. В першому ряді зображено Святих Катерину, Йосифа, апостолів і ще чотири малі композиції [46]. Цими роботами майстер привернув до себе увагу і отримав численні замовлення, що дозволило йому спеціалізуватись в поліхромії костелів. З цього в більшій мірі

скористалися львівські бернардинці, які отримали у колишньому учневі висококваліфікованого майстра, гідного наступника Бенедикта Мазуркевича.

У 1752–1753-х роках С. Строїнський виконав декілька образів до костелу ордену Св. Бернарда в Любліні – Святих Паули і Павла [47]. У зв’язку з коронацією образу Богородиці, яка відбулася у 1752 р. в бернардинському костелі в Лежайську за сприянням великого коронного гетьмана і краківського каштеляна Йосифа Потоцького, а також його сина Станіслава, оздоблення храму було доручено С. Строїнському. У цьому йому допомагали майстри Кловсовський і Войтановський [48]. На стіні хору вони виконали дві великі композиції – “Поклоніння пастухів” та “Поклоніння трьох царів”. У бічних навах розміщено сцени з життя Св. Франциска, коли він промовляє до тварин і птахів, “Чудо Св. Антонія”, “Зустріч Марії зі Св. Єлизаветою”, а також вісім композицій, три з яких присвячені Богородиці, наступні

три – життю Ісуса Христа, решта ілюструють епізоди з історії церкви. Нарешті останній образ, який знаходився перед вітварем, був присвячений Богородиці і зображав заручини Йосифа і Марії. По лівій стороні бічної нави були “Проповідь дванадцятилітнього Ісуса” і “Воскресіння Христа” [49].

Серію біблійних сцен у нішах середньої нави лежайського костелу завершує “Вознесіння Христа”. З композицій про історію церкви звертає на себе увагу образ зі стоячим на колінах убогим лежайським міщанином Томашем Михаликом, якому за легендою в лісі об’явилася Мадонна, що наказала йому вибудувати на цьому місті костел; “Прибуття бернардинців до Лежайська і будівництво самого храму” [50]. По закінченні поліхромії у Лежайську в 1756 – квітень 1757 року С. Строїнський виконав фрескову декорацію костелу тринітаріїв Пресвятої Трійці у Львові [51].

Наступна його праця – фрескова поліхромія у місцевому костелі бернардинців в Кристинополі, недалеко від Сокаля, в якому відбувались реставраційні роботи після пожежі 1749 р. Майстер працював тут протягом 1756–1759-х років і отримав 16016 зл. В перший рік він закінчив склепіння, у наступному – всю святиню разом з захристією, а на третій завершено каплицю Св. Климента. Серед композицій заслуговували на увагу “Воскресіння Христа”; на

стінах головної нави сцени з життя Св. Франциска; в бічних навах – “Чудо Св. Антонія”, “Мадонна з немовлям” стоїть на земній кулі, а перед нею на колінах монах в бернардинському балахоні; “Св. Антоній з Ісусом на руках, який благославляє громаду убогих та калік”; “Благовіщення” і епізоди з Нового Завіту, зокрема, “Втеча до Єгипту” та “Народження Марії” [52]. Однак, з цих фресок збереглося дуже мало через пожежу, що виникла 27 травня 1825 р.

Найцікавішою у декорації була поліхромія вітварної частини храму кристинопольських бернардинців. На гладких стінах знаходилися зображення чотирьох взаємопов’язаних композицій, з яких перша пара складала краєвид. Трошки далі, над входом до захристії – “Хрещення в Йордані”, “Вигнання диявола з хворого”. На пласкому склепінні вітваря вміщена сцена “Благовіщення”, однак, внаслідок перемалювань вона втратила свій попередній делікатний вигляд. Крім вищезгаданих композицій, С. Строїнський залишив кілька настінних образів у каплиці Св. Клеменса і захристії. У каплиці над вікном був образ, на якому зображено передачу в 1773 р. реліквії цього святого з рук папи Франциском Потоцьким, а в захристії композиція на плафоні в круглому

обрамленні “Жертвоприношення Мельхиседека”. Окремо слід також виділити вміщений на склепінні скарбниці образ “Поклоніння волхвів” [53].

В період, коли з’являються перші твори С. Строїнського, він згадується на терені міста як “магістр малярського мистецтва”. Майстер не входив до цеху, що в майбутньому привело до конфлікту з останнім. До 1751 р. відноситься скарга міських властей королівській комісії, яка прибула для впорядкування справ у місті, на С. Строїнського та інших майстрів за недотримання цехової юрисдикції [54]. Перед ними постала реальна загроза втрати роботи та ув’язнення. Ці проблеми вирішилися лише у 1759 р., коли майстер разом з іншими малярами отримав королівський привілей на вільне виконання своїх робіт [55]. З цього моменту він користувався титулом “Pictor Sacrae Regiae Majestatis”*, однак це не означало, що він був маляром при дворі короля. Додатком до титулу стало право носити шпагу та шаблю, закріплене декретом від 1764 р., а у 1765 р. маляр одержав посаду королівського секретаря – на той час найвища відзнака, яку взагалі могли отримати митці [56]. Незважаючи на всі ці заслуги, цех не припинив переслідування С. Строїнського, наслідком чого ста-

* *Маляр Його Королівської Величності.*

*Фрагмент розписів у Бернардинському костелі у Львові (сучасна церква Св. Андрія).
Автори – Бенедикт Мазуркевич, А. Бартницький, П. Срочинський, П. Волінський. 1738–1740 рр.*

Фрагмент розписів у Бернардинському костелі у Львові (сучасна церква Св. Андрія). Автори – Бенедикт Мазуркевич, А. Бартницький, П. Срочинський, П. Волінський. 1738–1740 рр.

ли чергові скарги на нього у 1771 р. [57] Розпочатий цеховими майстрами новий судовий процес проти монументаліста знову увінчався перемогою маляра.

Наступним завданням С. Строїнського були розписи у колишньому костелі бернардинок, пізніше львівських кларисок [58]. Він розпочав свою роботу близько 1760 р. з склепіння головної нави, де зобразив: “Поклоніння Агнеців”, а в бічних навах костелу з кожної сторони по три композиції – “Зустріч Ісуса Марією біля воріт Єрусалима”, “Постать Яна з Дуклі, який молить Бога відвести загрозу від Львова, коли його облягав Б. Хмельницький”; сцени з життя Св. Франциска і Св. Клари, що врятувала місто Ассізі від сарацинів. Крім цих композицій, в костелі на увагу заслуговували кілька образів в золотих рамах. На стіні лівої нави трохи вище вітваря зображено сцену “Моління про чашу”, а в правій наві – “Св. Франциск”, що на колінах простягає Ісусу і Марії пергамент, на якому написаний статут заснованого ним ордену. Тут же розміщувались композиції “Навернення Св. Марії Магдалини” і “Смерть Св. Марії Магдалини”. Ближче до головного вітваря знаходились два великі настінні розписи: патронес-

са ордену, а другий “Поклоніння Трьох Царів”. Наступною сценою у цьому костелі було “Вознесіння Марії” [59]. Виконуючи зазначені роботи в костелі бернардинок, майстер одночасно займався декорацією апартаментів палацу львівських архієпископів на Ринку.

У 1766 р. С. Строїнський погодився виконати ще одне замовлення – фрескову декорацію вітварної частини костелу домініканців у Підкамені за сприянням о. Домініка Терлецького. У цьому храмі знаходилися композиції “Зустріч Св. Марії зі Св. Єлизаветою”, “Успіння”, “Вознесіння” Марії” [60]. У другій половині XVIII ст. С. Строїнський був задіяний в роботах в палаці Любомирських у Львові. 3 квітня 1766 р. архітектор Ян де Вітте виплатив маляру згідно контракту за побілення однієї з кімнат палацу 70 червоних зл. [61].

Наступна праця майстра у 1766 р. – розписи стін, мансарди і у вітварях бернардинського костелу в Заславі. За контрактом від 22 лютого 1766 р. С. Строїнський взяв участь в оздобленні катафалку князівни Анни з Сангушків у цьому ж костелі разом з львівським різьбярем Яном Оброцьким [62].

У 1770–1775-ті роки митець виконав декорацію львівської латинської катедрі [63]. Саме ці праці принесли С. Строїнському найбільшу славу. Майстер мав цілковиту довіру з боку архієпископа В. Сераковського. 10 лютого 1771 р. митець підписав угоду на 13 тис. зл., за якою зобов’язався помалювати наві однієї з каплиць храму [64]. На початку 1771 р. частина фресок у костелі вже була виконана. Це напевно стосувалося і поліхромії каплиці Вишневецьких. Навесні 1771 р. С. Строїнський розпочав малювання захристії і скарбниці, а по їх завершенні перейшов до склепінь. У 1771 р. по закінченні Зелених Свят він приступив до поліхромії нав, однак не встиг її завершити до зими [65]. Це відносилось також і до каплиць. Цікавою була настінна композиція при дверях однієї з них. Вона представляла собою сцену з реального життя катедрального декана Яна Супліковського, який разом з людьми складає подяку Божій Матері за своє спасіння. Під час повернення з Тіроля карету Я. Супліковського понесли коні і намагаючись їх зупинити, він зламав собі ногу та руку. У хвилину небезпеки декан почав гаряче молитися до Божої Матері по своє спасіння, після чого коні заспокоїлись, а рани загоїлись. Слід зауважити, що під образом Матері Божої сам Я. Супліковський стоїть в шатах понтифіка в оточенні духовенства і шляхти. Окрім цього, сам майстер увіковічив себе і свого сина також у цьому творі. С. Строїнський постав в контуші, а Антоній у французькому вбранні. На думку Мавриція Дзедушицького, цей твір допомагав виконувати майстру Антоній Тавеллі [66]. Однак, в рахунках

катедри прізвище останнього не вказується, лише зазначена національність майстра – італієць [67].

Остаточне завершення малярських праць в костелі припадає на 1775 р. [68]. На жаль, настінна декорація С. Строїнського не збереглася до наших днів. З вітварних фресок вцілів лише образ архiepіскопа В. Сераковського, всі інші неодноразово перемальовувалися і зараз закриті пізнішими розписами. У костелі було виконано наступні композиції. Над головним вітварем “Божа Матір”, “Потоп”, “Схід сонця”. На стінах хору з кожної сторони по два образи, які зображали чудеса Богородиці, а ближче до великого вітваря фреска “Король Ян Казимир складає присягу перед образом Марії”. На правій стіні хору “Оздоровлення Яна Собеського завдяки чудотворній іконі”. В головній наві С. Строїнський помістив вже знайому в його творчості композицію “Зустріч Св. Марії і Св. Єлизавети” та “Поклоніння трьох царів”, а трохи далі – “Поклоніння пастухів”. На задніх стінах бічних нав – “Христос, який навчає у храмі”. Майстер оздобив склепіння каплиць фресками “Христос перед натовпом”, “Бичування”, “Поклоніння Агнцеві” [69]. Але найцікавішою малярською декорацією було прикрашено каплицю Святого Причастя (Вишневецьких). На її склепінні зображалися фігури, які символізували Релігію, Віру та Церкву, а в двох захристиях – цар Соломон, Авраам і Мельхиседек і композиції “Покарання синів Аарона Божим вогнем”, “Перенесення ковчегу Завіту до Єрусалиму” [70].

Після робіт у львівському соборі на 1773 р. припадає настінна декорація костелу францисканців у Перемишлі. Тут знову на хорах зустрічається сцена “Благовіщення”, а в лівій наві “Чудо Св. Антонія”. У цьому ж костелі разом з С. Строїнським працював його учень, львівський майстер Томаш Гертнер, про що свідчить запис в книзі видатків від 1772 р.: “Пану Гертнерові малярю від малювання бібліотеки і захристії 800 зл.” [71] У середній наві зображено велику кількість святих, серед яких виступають духовні і світські особи. Поліхромія костелу францисканців закінчена майстром в 1777 р. [72] С. Строїнський окрім монументального розпису міг бути автором декількох портретів, зокрема єпископа С. Сераковського, але досі відомий лише один виконаний в костелі францисканців у Перемишлі [73].

За час своєї діяльності маляр мав декілька сучок на правовому ґрунті. Зокрема, у 1774 р. львівський різьбяр П. Щуровський судився з С. Строїнським за те, що останній переманив до себе його учня Івана Скульського, який перебував на навчання у скульптора. Після розгляду справи С. Строїнський змушений був повернути Скульського і сплатити додатково 40 зл. кари [74]. Майстер у 1766 р. згадується при малярських роботах в одному з храмів

Фрагмент розписів у Єзуїтському костелі у Львові 1741 р. Автор – Себастьян Екштейн.

Львова – в каплиці Св. Трійці Святооунфрїївського монастиря, де скульптурні роботи виконав Лазар Паславський [75]. Заледве закінчивши розписи у фрацисканців, маляр взявся за поліхромію в костелі Гусакова, недалеко від Перемишля. Його помічником так само виступав Томаш Гертнер [76]. Пензлеві С. Строїнського належить композиція “Коронація Марії”. Скільки часу тривали малярські роботи в гусаківському костелі докладно визначити не вдалося, але відомо, що у 1778 р. вони ще продовжувалися.

У цьому ж році С. Строїнський займався декорацією костелу тернопільських оо. домініканців*. Фрески тернопільської святині у переважній більшості присвячувались його патронові – Св. Вінцентіві з Феррари. В бічних навах храму зображені сцени “Благовіщення”, “Поклоніння пастухів”, “Розп’яття з Пристоячими”. У лівій наві знаходилися композиції з зображенням папи Інокентія III, якому уві сні з’явилися Святий Франциск Асизький і Домінік [77]. При роботах у тернопільському костелі С. Строїнському допомагав його зять – Йосиф Хойницький [78].

С. Строїнський був шанованою людиною у тогочасному місті. У 1778 р. він згадується разом з Й. Хойницьким експертом з творів мистецтва. Зокрема, вони перевіряли автентичність візерунків благословенного Якова Стрепи під час процесу бeатифікації останнього, а після смерті львівського єпископа В. Сераковського міська влада доручила С. Строїнському у 1780 р. оцінку спадку мистецьких творів єпископа, виставлених за борги на аукціон [79]. Майстер володів значною нерухомістю у місті. Він мешкав у так званій Толлочківській кам’яниці,

* Втрачена.

Йосиф Хойницький. Портрет Антонія Більського 1782 р. Львівський історичний музей.

яка знаходилась в Ринку (суч. буд. № 39), де оселився у 1783 р. [80]. Йому належало ще два будинки на жовківському передмісті під № 538, 539, що стали пізніше власністю графа С. Міра. Окрім цього, спроможність маляра оплатити освіту своїм синам за кордоном, забезпечити хороше придане своїм донькам і можливість позичати гроші під проценти дозволяє зробити висновок, що С. Строїнський доробився значного капіталу.

Наступною працею С. Строїнського була поліхромія костелу у Лопатині. Її виконання припадає на 1782 р. На хорах майстер намалював Божу Матір та постать папи, який символізує Церкву. Склепіння вівтарної частини мали зображення “Поклоніння пастухів”, “Богородиці”, а в наві сцена “Вознесіння”. Останніми в творчій спадщині С. Строїнського є фрески у монастирському костелі бенедикток на Засянні в Перемишлі. На задній стіні храму зображалась постать Св. Бенедикта, а на склепінні хору

композиція “Поклоніння чотирьох частин світу перед Божим Проведінням” [81]. Мистецька діяльність Станіслава Строїнського перервалася смертю 26 квітня 1802 р.

С. Строїнський мав молодшого брата Мартина, про якого відомо дуже мало. Знаємо, що він народився у 1735 р. [82] Є. Раствецький зазначав, що майстер здобув освіту в Римі [83]. У 1761 р. він одружився з Анною Подлегальською [84]. У 1763 р. М. Строїнський проводив опис і оцінку картин за дорученням Юзефа Стронського, члена колегії 40 мужів, що виступає в джерелах як палітурник [85]. Рахунки латинської катедри у Львові подають відомості, що М. Строїнський працював у ньому з перервами від 26 січня 1768 р. до 4 січня 1778 р. [86]. Майстер малював тут вазони та золотив хрест [87]. Він також виконав фрескові розписи в костелі Св. Мартина у Львові [88]. На 1770 р. припадає повідомлення, що М. Строїнський помалював і позолотив вівтарі та Божий Грід у костелі в Наварії біля Львова. Очевидно, майстер міг співпрацювати тут разом з А. Тавеллі. За великий вівтар М. Строїнський отримав 2 тис. зл.; за вівтар Божої Матері 6420 зл., а в 1794 р. знаємо про малярські роботи у двох вівтарях собору Св. Юра на суму 4 тис. 780 зл. [89]. На жаль, ні одна із згаданих праць майстра не дійшла до наших днів. Помер М. Строїнський у 1800 р. [90].

Ще менше інформації є про найстаршого сина С. Строїнського Антонія. Відомо, що освіту він отримав у Римі в Академії Св. Луки [91]. Зокрема, у 1762 р. А. Строїнський виборов третю нагороду фундації папи Клеменса XI на конкурсі вихованців і випускників академії за свою роботу на релігійну тематику: “Вигнання Нагар” [92]. Навчаючись у Римі, майстер також побував в Німеччині і Франції. Через два роки після свого повернення до Львова він разом з батьком та іншими малярами отримав за рішенням каптурового суду королівський привілей на носіння шляхетських відзнак – шпаги та шаблі [93]. Але у своїй творчості А. Строїнський не досягнув значних успіхів і невдовзі зник з мистецької арени міста. Він придбав маєток у 1802 р. у Зротовичах, під Перемишлем, а потім ще один у Звірині, де помер 7 грудня 1820 р. [94].

Найвищим злетом творчості зятя маляра – Йосифа Хойницького – вважають 29 вівтарних образів у львівському катедральному латинському костелі, які майстер взявся зробити згідно контракту від 18 квітня 1774 р. за 300 червоних зл.* [95] Дане за-

* Вони склалися з наступних композицій: “Ангели у Авраама”, “Преображення Господнє”, “Ісус Христос у Гетсиманському саді”, “Св. Войцех і Станіслав”, “Св. Вацлав і Флоріан”, “Св. Ян Канти”, “Св. Станіслав Костка”, “Благословенні Вінцент Кадлубек та архієпископ Йосафат”, “Св. Казимир – королевич і королева Ядвіга”, “Св. Кунегунда і Саломея”, “Святі патрони Львова”, “Св. Іван Хреститель”, “Св. Ян Непомук”, “Зіслання Святого Духа”, “Отці Костелу”, “Божя Матір”, “Св. Євангелісти”, “Таємниця Коронації”, “Св. Михайло”, “Св. Валенти”, “Непорочне Зачаття”, “Св. Йоаким і Анна”, “Св. Петро і Павло”, “Св. Тома”, “Св. Севастян”, “Св. Розалія”, “Св. Йосиф”, “Св. Варвара”, “Св. Текля”.

мовлення Й. Хойницький обіцяв виконати архієпископу В. Сераковському через півтора року, однак воно не було закінчене і в 1800 р. Загалом за свої роботи починаючи від 27 квітня 1774 р. до 2 листопада 1779 р. майстер отримав 2 тис. 736 зл. [96] Окрім цього, він відомий працями у вірменському соборі у Львові, де у 1779 р. намалював вівтарний образ “Св. Петро і Св. Павло” [97]. Й. Хойницький займався як релігійними композиціями, так і портретним живописом. Йому належать портрети Антонія Більського, великого коронного ловчого і його дружини Теклі з Калиновських (1782) *, архієпископа Фердинанда Кіцького (1784)** і портрет “Марія Антоніна королева Франції”*** (1778) [98]. Він також згадується в інвентарі панства Кутчерових при переписі і оцінці десятка образів святих [99].

У С. Строїнського були учні – Юзеф Язвинський, що згадується в літературі як “майстер від костелів” і автором портрету короля Яна III [100]. У 1804 р. уряд міста доручив Ю. Язвинському виконання ще одного портрету – імператора Франца [101]. Дату його смерті приблизно можна окреслити 1818–819 роками [102].

До учнів С. Строїнського належали також Юрій Радивилівський, що написав образи до іконостаса церкви Св. Юра у Львові [103], та монах ордену паулінів о. Марцелій Добженівський [104]. Останній зробив фрескову декорацію в церкві Петра і Павла у Львові [105]. Про те, що С. Строїнський навчав М. Добженівського, свідчить факт сплати керівництвом паулінів майстрові 800 дукатів. На жаль, доля маляра-монаха склалася трагічно. Він розбився на смерть, упавши з риштувань при малюванні костелу у Володаві [106]. Ю. Радивилівський жив і працював у Кам’яниці-Подільському. У 1749 р. він приїхав до Львова, щоб малювати образи в соборі Св. Юра [107]. Зокрема, за деякі з них у великому вівтарі майстер отримав 170 червоних зл. (3060 зл.) [108]. Одна з картин маляра “Обрізання Христове” знаходилась у галереї короля Станіслава Августа [109].

Отже, у живописі Львова середини XVIII ст. переважав монументальний розпис храмів. Саме майстри із Заходу принесли до міста новий, практично невідомий львівським митцям стиль фрескового живопису західноєвропейської традиції. Першість серед них тримали італійці. Одними з перших представників цього мистецтва вважаються Д. Педретті і його учень – монах-бернардинець Б. Мазуркевич. Поряд з ними в 40-х роках у місті працювали майстри-іноземці, які у своїх працях здебільшого орієнтувалися

на німецько-австрійські зразки: Ф. Екштейн, його син Севастьян, Ю. Маєр. Серед майстрів монументального живопису цього періоду найбільшої слави досягнув у Львові і поза його межами С. Строїнський, який виявився гідним наступником Б. Мазуркевича та Екштейнів. У місті також успішно діяв співвітчизник Д. Педретті – А. Тавеллі. Загалом, незважаючи на доволі жорстке протистояння між малярами і цеховою організацією, митцям вдалося отримати над останньою ряд перемог, до якої, значною мірою, спричинилась меценатська підтримка шляхетських родів і представників вищого духовництва.

1 Mańkowski T. Dawny Lwów – jego sztuka i kultura artystyczna. – Londyn, 1974. – С. 385.

2 Rastawicki E. Słownik malarzów polskich. – Warszawa, 1850. – Т. 3. – С. 350.

3 Mańkowski T. Giuseppe Carlo Pedretti i jego polski uczeń. // Biuletyn Historii Sztuki. – Warszawa, 1954. – XVI. – С. 252.

4 Rastawicki E. Słownik malarzów polskich. – Warszawa, 1850. – Т. 3. – С. 350.

5 Жолтовський П. Словник-довідник художників, що працювали на Україні у XIV–XVIII ст. // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – Буен. 7/8. – К., 1962. – С. 18.

6 Mańkowski T. Giuseppe Carlo Pedretti... С. 252.

7 Rastawicki E. Słownik... С. 8.

8 Ibid. Т. 2. – С. 201.

9 Ibid. Т. 3. – С. 68.

10 Mańkowski T. Kościół bernardynów we Lwowie. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. – Lwów, 1938. – С. 18.

11 Ibid. С. 18.

12 Betlej A. Źródła do siedemnasto – i osiemnastowiecznych dzieł artystycznych kościoła i klasztoru oo. Bernardynów w Sokalu // Sztuka dawnej ziemi chełmskiej i województwa belskiego. – Kraków, 1998. – С. 79.

13 Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. – Lwów, 1937. – С. 109.

14 Ejusd. Przeistoczenie katedry za arcybiskupa Sierakowskiego i owcze rzeźbiarzy we Lwowie // Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie. – 1935. – Nr. 2. – Z. 1. – С. 72.

15 Jaworski F. O szarym Lwowie. – Lwów-Warszawa, 1917. С. – 145.

16 Rastawicki E. Słownik... С. 257.

17 Jaworski F. O szarym Lwowie... С. 145.

18 Hornung Z. Stanisław Stroiński 1719 – 1802. Zarys monograficzny ze szczególnym uwzględnieniem działalności artysty na polu malarstwa ściennego // Prace sekcji historii sztuki i kultury Towarzystwa naukowego we Lwowie. – Lwów, 1935. – Т. II. – Zesz. 5. – С. 317.

19 Rastawicki E. Słownik... Т. 1. – С. 157.

20 Ibid. Т. 2. С. 154.

21 Ibid. Т. 1. С. 157.

22 Жолтовський П. Монументальний живопис на Україні XVII – XVIII ст. – К., 1988. – С. 125.

23 Ibid. С. 125.

24 Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających malarze, rzeźbiarze, graficy. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1975. – Т. 2. – D-G. – С. 155.

25 Rastawicki E. Słownik... Т. 1. – С. 157.

26 Mańkowski T. Kościół bernardynów... С. 18.

27 Ejusd. Dawny Lwów... С. 388.

* Зберігається в історичному музеї у Львові.

** З портрету була зроблена гравюра гравером Приксером.

*** Не відповідав реальній особі. Зберігається у Львівській галереї мистецтва.

- 28 *Архів, Бібліотека і Музей Львівської Митрополії Латинського Обряду у Кракові (Archivum, Biblioteka i Muzeum Metropolitii Lwowskiej Obrzadku Lacińskiego w Krakowie). C.CXXXIII-8. Liber Copulatorum ab Anno 1731 mense Octobri ad Annum 1777 indasive cura ac sollicitadine Simonis Josephi Barański ad Nives diebus Augusti 1803 comparatus. C.CXXXIII. T. II. Арк. 61.*
- 29 Mańkowski T. *Dawny Lwów...* C. 388.
- 30 *Słownik artystów...* T. 5. – Le-M. – C. 238.
- 31 *Архів, Бібліотека і Музей Львівської Митрополії Латинського Обряду у Кракові. C.CXXXIII-8. – Арк. 69.*
- 32 *Жолтовський П. Художнє життя...* C. 121.
- 33 *Ibid.* C. 121.
- 34 *Swieńczyk I. Rachunki robót malarskich i rzeźbiarskich w katedrze św. Jura we Lwowie w latach 1768 – 1779 // Dawna Sztuka. – Lwow, 1938. – Rocznik I. – Zeszyt 2. – C. 152.*
- 35 *Hornung Z. Stanisław Stroiński 1719–1802. Zarys monograficzny ze szczególnem uwzględnieniem działalności artysty na polu malarstwa ściennego // Prace sekcji historii sztuki i kultury Towarzystwa naukowego we Lwowie. – Lwów, 1935. – T. II. – Zesz. 5. – C. 297.*
- 36 *Ibid.* C. 303.
- 37 *Rastawicki E. Słownik...* T. 1. – C. 157.
- 38 *Ibid.* T. 2. – C. 241.
- 39 *Gębarowicz M. O artystach polskich w Rzymie (Polacy uczniowie Akademii św. Łukasza w XVIII w.) // Przegląd Warszawski. – Warszawa, 1925. – Rok. 5. – T. 3. – № 48. – C. 176.*
- 40 *Rastawicki E. Słownik...* T. 2. – C. 37.
- 41 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 307.
- 42 *Ibid.* C. 319.
- 43 *Ibid.* C. 308.
- 44 *Ibid.* C. 305.
- 45 *Rastawicki E. Słownik...* T. 3. – C. 413.
- 46 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 342.
- 47 *Wadowski A. Kościoły lubelskie. – Kraków, 1907. – C. 547.*
- 48 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 342.
- 49 *Ibid.* C. 350.
- 50 *Ibid.* C. 351.
- 51 *Brzezina K. Materiały do dziejów artystycznych kościoła trynitarzy P.W. Trójcy przynajświętszej we Lwowie // Sztuka kresów wschodnich. Materiały sesji naukowej. – Kraków, maj 1995. – 1996. – T. 2. – C. 196.*
- 52 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 353, 355.
- 53 *Ibid.* C. 351.
- 54 *Ibid.* C. 392.
- 55 *Ibid.* C. 310.
- 56 *Центральний державний історичний архів України у Львові(далі - ЦДІА України у Львові). Ф. 9., оп. 1., спр. 601. – Арк. 668, 669.*
- 57 *ЦДІА України у Львові. Ф. 52., оп. 2., спр. 217. – Арк. 2295, 2301.*
- 58 *Rastawicki E. Słownik...* T. 2. – C. 242.
- 59 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 362, 363.
- 60 *Ibid.* C. 366.
- 61 *Mańkowski T. Lwowska rzeźba rokokowa. – Lwów, 1937. – C. 19*
- 62 *Bettej A. Kościół oo. bernardynów w Zaslawiu. Źródła archiwalne do dziejów wystroju późnobarokowego // Biuletyn historii sztuki. – Warszawa, 1995. – №. 3-4. – C. 359.*
- 63 *Bostel F. Przyczynek do dziejów restauracji katedry lwowskiej w XVIII w. // Sprawozdania Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce. – Krakow, 1905. – T. VII. – C. 603.*
- 64 *Dzieduszycki M. Kościół katedralny lwowski obrzadku lacińskiego pod wezwaniem wniebawzięcia Najświętszej Panny. – Lwów, 1882. – C. 66.*
- 65 *Rastawicki E. Słownik...* T. 2. – C. 421.
- 66 *Dzieduszycki M. Kościół...* C. 60.
- 67 *Bostel F. Przyczynek...* C. 603.
- 68 *Dzieduszycki M. Kościół...* C. 81.
- 69 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 373, 374.
- 70 *Ibid.* C. 378, 379.
- 71 *Słownik artystów...* T. 2. – D-G. – C. 317.
- 72 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 382.
- 73 *Ibid.* C. 310
- 74 *Вуйцик В. Скульптор Іван Щуровський // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. CCXXXVI. – Праці секції мистецтвознавства. – Львів, 1998. – C. 310.*
- 75 *Ibid.* C. 308.
- 76 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 383.
- 77 *Ibid.* C. 309.
- 78 *Ibid.* C. 387.
- 79 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 317, 319.
- 80 *Мельник Б. Вулицями старовинного Львова. – Львів, 2001. – C. 83.*
- 81 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 392, 394.
- 82 *Ibid.* C. 328
- 83 *Rastawicki E. Słownik...* T. 2. C. 243
- 84 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 328.
- 85 *ЦДІА України у Львові. Ф. 52., оп. 2., спр. 374. – Арк. 449.*
- 86 *Bostel F. Przyczynek...* C. 603.
- 87 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 330.
- 88 *Rastawicki E. Słownik...* T. 3. C. 243.
- 89 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 330.
- 90 *Rastawicki E. Słownik...* T. 2. C. 243
- 91 *Ibid.*
- 92 *Gębarowicz M. O artystach polskich w Rzymie (Polacy uczniowie Akademii św. Łukasza w XVIII w.) // Przegląd Warszawski. – Warszawa, 1925. – Rok. 5. – T. 3. – № 48. – C. 176.*
- 93 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 310.
- 94 *Ibid.* C. 333
- 95 *Mańkowski T. Przeistoczenie katedry za arcybiskupa Si-erakowskiego i owcześni rzeźbiarzy we Lwowie // Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie. – 1935. – Nr. 2. – Z. 1. – C. 72.*
- 96 *Bostel F. Przyczynek...* C. 602.
- 97 *Rastawicki E. Słownik...* T. 3. C. 164.
- 98 *Gębarowicz M. Portret XVI – XVIII wieku we Lwowie. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1969. – C.106.*
- 99 *ЦДІА України у Львові. Ф. 52., оп. 2., спр. 367. – Арк. 474*
- 100 *Jaszowski S. O malarzach, który lub we Lwowie pracowali, lub których dzieła tu się znajdują // Rozmaitości. Pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej. – Lwow, 1831. – C. 85.*
- 101 *Mańkowski T. Dawny Lwów...* C. 388.
- 102 *Rastawicki E. Słownik...* T. 1. – C. 209.
- 103 *Mańkowski T. Dawny Lwów...* C. 835.
- 104 *Eljaszewicz M. Cerkiw św. Piotra i Pawła we Lwowie // Wiadomości Konserwatorskie – Lwów, I/1925. – Rok I. – № 4. – C. 122.*
- 105 *Ibid.* C. 121.
- 106 *Hornung Z. Stanisław Stroiński...* C. 334.
- 107 *Жолтовський П. Словник-довідник...* C. 220.
- 108 *Swieńczyk I. Rachunki...* C. 148.
- 109 *Жолтовський П. Монументальний живопис ...* C. 156.